

та висвітленої проблеми, можна поділити на групи, котрі є універсальними та знаходяться у взаємодії: особистості, історико-культурний контекст, професійна/здобувачі, культурна/соціальна діяльність, вплив. Запропоноване групування є складовою загального дослідження джерельної бази, спрямованого на з'ясування кількісних та якісних показників впливу Харківської державної академії культури на формування культурного поля України.

П. Голотенко

КУЛЬТУРА СТАРОДАВНІХ УКРАЇНЦІВ У ЧАСИ ДО НАШОЇ ЕРИ В ІСТОРИЧНИХ СВІДОЦТВАХ ГЕРОДОТА

P. Holotenko

CULTURE OF ANCIENT UKRAINIANS BEFORE CHRIST IN THE HISTORICAL TESTIMONY OF HERODOTUS

В історії світової науки Геродот є одним із найперших крупних дослідників людської культури. Разом з Полібієм, Плінієм Старшим та іншими античними вченими, Геродот належить до числа тих протокультурологів, які відіграли свою певну роль у процесі багатомісячного розвитку української культурології. У центрі уваги Геродота — людське буття в його загальному масштабі, він прагне до широкого охоплення різних видів культурних практик. Це є показником культурологічної налаштованості мислителя. У його праці «Історія» (або «Історія в дев'яти книгах») міститься багато відомостей про особливості культурного буття різних народів світу, і в тому числі з історії праукраїнської культури. На сьогодні цей матеріал для зручності користування акумульований в окремому виданні «Історія України написана у V столітті до нашої ери Геродотом». Його науково-літературні здобутки збереглися до теперішнього часу, завдяки чому можна об'єктивно оцінити його роль у процесі розвитку культурологічної сфери досліджень в Україні вже від часів старої ери.

Відомо, що прадавньою українською державою була Велика Скіфія. У Геродота вона іменується як Скіфія, або в іншому перекладі — Скитія. Відповідно, праукраїнське населення в Геродота — це скіфи, або скити. У своєму дослідженні від розглядає питання культурологічного змісту, а саме: про етногенез українців, про віросповідання і традиційні звичаї праукраїнців, про судові процеси і покарання як механізми соціокультурного регулювання, про демографію українського населення, про функціональне значення артефактів, про соціокультурні ролі в суспільстві, про почуття патріотизму тощо.

Геродот був одним з перших античних учених, який сприяв запровадженню цілого ряду теоретичних та емпіричних пізнавальних засобів. У сучасній науковій традиції вони постають в якості таких відомих підходів та методів, як: експеримент, соціальне опитування, інноваційний, антиномічний підхід, метод ономастики, метод первинного дослідження, цивілізаційний підхід тощо. Означені прийоми на сьогодні мають статус «загальнонаукових». У своєму прототипному варіанті вони широко застосовані Геродотом при вивченні культури стародавнього українського суспільства.

Особливу увагу слід звернути на те, що в Геродота в дослідженні давньої української культури також започатковані елементи деяких спеціальних принципів культурологічного дослідження. Зокрема, мається на увазі прототипний варіант

культурологічного підходу, а також методу моделювання культурних об'єктів (артефактів).

У сучасному розумінні специфіка культурологічного підходу полягає у виявленні культурних змістів будь-яких об'єктів та явищ реального життя — освітніх, економічних, технічних, політичних, природних та інших явищ. Аналізуючи культуру давніх українців (скіфів) Геродот прямо вказує на важливе значення природних факторів — річок, озер, землі, дерев тощо. Зазначається, що населення Скіфії мешкає в дуже сприятливих природно-кліматичних умовах для життя. Лише про одну ріку Дніпро (Борисфен) дослідник каже, що вона серед всіх рік Скіфії є найбагатшою за своїми ресурсами, і тому є найціннішою для культурно-політичного добробуту. Вода в річці на стільки чиста, що вона є приємною на смак і її можна пити. Саме тут водиться найсмачніша риба, а також вид безкісткової риби у великій кількості. Завдяки цьому активно розвиваються такі види культурних практик, як риболовство, різні способи приготування риби — в'ялення, засолювання тощо.

Крім того, вздовж ріки росте багато найпоживнішої екологічно чистої трави, якою харчуються коні та худоба. У результаті м'ясо худоби стає дуже корисним для людського харчування, а коні набирають багато сили і є надзвичайно витривалими. Отже, паралельно з риболовством процвітали такі важливі сфери праукраїнської культури, як скотарство і конярство. У свою чергу це стимулювало розвиток сфери товарно-грошових відносин (економіки), що, так чи інакше, впливало на прогрес науково-дослідницьких практик.

Як зазначає Геродот, коні в українців-скіфів були активно задіяні у військовій державній армії. Бойова сила коней, разом зі зброєю та живою людською силою, відіграла ключову роль у подоланні атакуючих армій ворогів. Скіфо-українські військові для себе чітко усвідомлювали вирішальне значення якісного харчування — це було головним джерелом фізичної і духовної сили. Тому, за свідченням Геродота, військові та їхні коні були завжди добре нагодовані, завдяки чому завжди перебували в гарній фізичній формі.

Як відомо, наявність військової армії є однією із головних ознак незалежної держави, а високий рівень боєздатності військових — це один із надійних чинників стабільності та культурного прогресу суспільства в усіх сферах діяльності. Саме тому Геродот зазначає, що скіфо-українці мають гарну знадність до збереження своєї культури, своєї нації та налагодженого образу життя. На його думку, це є найголовнішою справою людського життя, яку праукраїнці вирішували найкраще, на відміну від інших народів світу.

У контексті культурологічного значення природних стихій у дослідженні Геродота давньої української культури необхідно вказати на інтегративну і дезінтегративну культурну функцію рік та річок. Наприклад, навколо ріки Дніпро осідали скіфи-хлібороби. Вони рівномірно розселились уздовж лівого та правого берега ріки, оскільки тут природна місцевість для їхньої життєдіяльності була найприйнятнішою. Тут сформувалось найбільше соціокультурне середовище хліборобів. Навпаки, деякі інші ріки виступали як демаркаційні культурно-адміністративні механізми: ріка Дон (Танаїс) відокремлювала територію проживання царських скіфів і нескіфських сарматських племен, а річка Герус розмежувала соціальну групу скіфів-скотарів та царський прошарок скіфського суспільства.

В аналізі праукраїнської культури в Геродота також простежуються ознаки іншого спеціального засобу дослідження — методу моделювання артефактів.

Розглядаючи деякі штучні вироби вчений прагне до передачі цілісного уявлення про особливості цих предметів, визначає їхні базові характеристики та переносить їх у контекст практичного застосування в реальних життєвих ситуаціях. Це — специфіка означеного методу моделювання.

Геродот наводить праукраїнську легенду, згідно з якою першим скіфо-українцем був посланий т. зв. Золотий дар Неба. Конкретизуються види цих «золотих артефактів» та їхня кількість — це плуг, ярмо, сокира, шолом. Далі надається пояснення щодо їхнього культурно-практичного значення як життєвоважливих речей: плуг потрібен для обробки земельного ґрунту, ярмо — спеціальне обладнання для запрягання волів, сокира — холодна зброя для ураження ворожої сили, шолом є необхідним у якості захисного атрибуту для голови в боротьбі з ворогом. Потім мова йде про те, що цей Дар виявився доступним лише для Колаксяя, який був наймолодшим сином першого скіфського царя на ім'я Таргетай. Оскільки старший син Ліпоксай і середній син Арпоксай з певних причин не змогли оволодіти цими «золотими дарами», то їх нащадки стали хліборобами, орачами та скотарями, а Колаксай і його нащадки — царськими скіфами.

Далі зазначається, що всі скіфи, незалежно від приналежності до певного соціального класу, усвідомлювали культурну значимість Золотих дарів Неба (артефактів). Тому в скіфському суспільстві вони мають дуже велику пошану і для них колективно забезпечується надійний захист, особливо зі сторони царських скіфів. З того часу, коли територія скіфо-української держави всередині себе була розмежована на три царства, то між ними було розподілено «золоті дари», хоча в більшій кількості вони залишились в царстві Колаксяя.

Отже, Геродот є одним із перших в історії мислителів, який є автором протокультурологічного дослідження, предмет якого — українська культура доби стародавності. Геродот сприяв запровадженню багатьох пізнавальних прийомів у наукову практику, які на теперішній час відомі як загальнонаукові та спеціальні засоби дослідження. Тим самим античний вчений зробив свій внесок у становлення основ класичної української культурології в тому вигляді, у якому вона відома сьогодні.

А. Добаріна

АНТИВОЄННІ ПІСНІ 2022 РОКУ У ФОКУСІ УКРАЇНСЬКИХ МАСМЕДІА

А. Dobarina

ANTI-WAR SONGS OF 2022 IN THE FOCUS OF THE UKRAINIAN MASS MEDIA

Однією з потужних реакцій українського культурного фронту на початок повномасштабного вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 р. стала небувала активізація пісенної антивоєнної творчості. Сформований сервісом New UA Music (NUAM) і розміщений на платформі Music.Apple плейлист «Топ 100/ Україна/ Пісні про війну/ 2022» налічує близько сотні назв.

Пісенна творчість цього періоду наскрізно «прошита» патріотичними мотивами, вірою в близьку перемогу України, в Збройні сили України, у справедливий визвольний характер опору країні-агресорці. «За нами правда, значить вистоїм ми ваші вистріли. | За нами правда, а її ніяк не пристрелить. | За нами правда, значить визволим село ми за селом. | За нами правда, значить ми з долин повиганяєм зло» — це слова з пісні «Чути гімн» українського репера Володимира Самолюка (Skofka), що за понад рік війни мала понад 50 млн переглядів в Ютубі.